

## לימוד תורה ליהודים שאינם מאמינים

1. בבא מציעא פה:

אמר רב יהודה אמר רב: מאי דכתיב "מי האיש החכם ויבן את זאת ואשר דבר פי ה' אליו ויגידה על מה אבדה הארץ" - דבר זה אמרו חכמים ולא פירשוהו, אמרו נביאים ולא פירשוהו, עד שפירשו הקדוש ברוך הוא בעצמו, שנאמר: "ויאמר ה': על עזבם את תורת אשר נתתי לפניהם". אמר רב יהודה אמר רב: **שלא ברכו בתורה תחילה**.

2. דרך השם לרמח"ל ח"ד, ב, ה-ז - התנאים ללימוד התורה:

אך התנאים הצריכים להתלוות לתלמוד הנה הם, **היראה** - בתלמוד עצמו, ו**תיקון המעשה** - בכל עת. וזה, כי הנה כל כוחה של התורה אינו אלא במה שקשר ותלה ית"ש את השפעתו היקרה בה, עד שעל ידי הדיבור בה וההשכלה תמשך ההשפעה הגדולה ההיא. אך זולת זה **לא היה הדיבור בה אלא כדיבור בשאר העסקים או ספרי החכמות**, וההשכלה ככל שאר מושכלות המציאות הטבעי למיניהם, שאין במ אלא ידיעת העניין ההוא, ואין מגיע ממנו התעצמות יקר ומעלה כלל **בנפש הקורא המדבר והמשכיל, ולא תיקון לכלל הבריאה**.

ואמנם ההשפעה הזאת הנה ענינה - לוהי כמ"ש, ולא עוד אלא שהוא היותר עליון ונשגב שבעניינים הנמשכים ומגיעים ממנו ית' אל הברואים, וכיון שכן **ודאי שיש לו לאדם לירוא ולרעוד בעסקו בעניין כזה**, שנמצא הוא נגש לפני - לווהו ומתעסק בהמשכת האור הגדול ממנו אליו. והנה צריך שיבוס משפלותו האנושי, וירעש מרוממותו ית'. והנה יגל מאד מחלקו הטוב שזכה לזה, אך **ברעדה** כמ"ש. ונכלל בזה, **שלא ישב בקלות ראש**, ולא ינהג שום מנהג בזיון, לא בדבריה ולא בספריה, וידע לפני מי עומד ומתעסק. ואם הוא עושה כן, אז יהיה תלמודו מה שראוי לו להיות באמת, ותמשך על ידו ההשפעה שזכרנו, ויתעצם בו היקר ה-לוהי, וימשך תיקון והארה לכל הבריאה. אבל **אם תנאי זה יחסר ממנו, לא תמשך ההארה על ידו**, ולא יהיו דבריו אלא כשאר כל הדיבורים האנושיים, הגיונו - כקורא איגרת, ומחשבותיו - כחושב בדברי העולם. ואדרבא, **לאשמה תחשב לו, שקרב אל הקודש בלי מורא**, ומקל ראשו לפני בוראו, עודו מדבר לפניו ומתעסק בקדושתו ית'.

ואולם כפי מדריגת המורא ושיעור הכבוד והזהירות בו, כן יהיה שיעור יקר הלימוד ומדריגת ההשפעה הנמשכת על ידו, וכמש"ל.

והתנאי השני הוא תיקון המעשה. כי הנה מי שירצה להמשיך השפעה, ראוי **שיהיה הוא הגון ומוכן להמשיכה**. אכן אם הוא מטמא את עצמו באשמות ופשעים, ומרחיק עצמו מבוראו, וזונה מאחריו אחרי כוחות הטומאה והרע, ודאי שיאמר בו: "ולרשע אמר - לווהים מה לך לספר חוקי?". וכן אמרו ז"ל: "כל המלמד לתלמיד שאינו הגון כאלו זורק אבן למרקוליס". והנה איש כזה, **ודאי שתורתו לא תמשיך מן ההשפעה שזכרנו שום מדרגה כלל**.

### **המקורות לאסור והטעמים:**

3. מכות י:1.

א"ר יצחק: מאי קרא? "ונס אל אחת מן הערים האל וחיי?" עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. תנא: תלמיד שגלה - מגלין רבו עמו, שנאמר: "וחי" - עביד ליה מידי דתהוי ליה חיותא. אמר ר' זעירא: **מכאן שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון**.

4. חולין קלג:

אמר רב יהודה אמר רב: כל השונה לתלמיד שאינו הגון - **נופל בגיהנם**, שנאמר: "כל חושך טמון לצפוניו, תאכלהו אש לא נופח, ירע שריד באהלו" - ואין שריד אלא ת"ח, שנאמר: "ובשרידים אשר ה' קורא".

אמר רבי זירא<sup>2</sup> אמר רב: כל השונה לתלמיד שאינו הגון - **כזורק אבן למרקוליס**, שנאמר: "כצורר אבן במרגמה כן נותן לכסיל כבוד" וכתבי: "לא נאוה לכסיל תענוג".

5. מהר"ל, נתיבות עולם, נתיב התורה, פרק ח:

רבותינו זיכרונם בברכה באו להרחיק שאין למסור דברי תורה לתלמיד שאינו הגון, וכשם שהתורה הזאת יורדת ממעלתה העליונה אל שאול דהיינו אל התלמיד שאינו הגון, כך נופל העושה דבר זה ממדרגה העליונה אל הגיהנם שהוא שאול, **מפני שהביא התורה אל ההעדר. כי התורה שהוא אצל הרשע כאילו אין לה מציאות** כי אין ראוי שתהיה התורה עמו, ולכך נופל בגיהנם עד שיהיה לו העדר - מידה כנגד מידה: הוא הביא את התורה אל העדר כאשר מסר התורה למי שאינו ראוי לה, כך הוא עצמו מגיע אל הגיהנם שהוא ההעדר הגמור.

<sup>1</sup> ספר ליקוטי מוהר"ן - מהדורא קמא סימן ס: "וכשפוסק לעורר בני אדם, הוא צריך לשמר עצמו מתלמידים שאינם הגונים, כדי שלא יהא נדבק בו מהרע שלהם, שלא יזיק לו, כמו שאמרנו רבותינו זכרונם לברכה: "כל המלמד לתלמיד שאינו הגון" וכו'. וכן אסרו חכמינו, זכרונם לברכה: **לכתב על עור בהמה טמאה**, שצאמר: "למען תהיה תורת ה' בפיך" מן המתיר לפיך. וכשולמד עם אחר, הוא בחינת כתיבה. כי הלשון הוא בחינת (תהלים מ"ה): "לשוני עט סופר מהיר", שנחקק ונכתב על לב התלמיד, כמו שכתוב (משלי ג): "כתבם על לוח לבך". ועל כן צריך שלא יהיו דבריו נכתבין על בחינת עור בהמה טמאה, הינו תלמיד שאינו הגון. אך אי אפשר לבשר ודם להיות נשמר בעצמו, שלא ישמעו תלמידים שאינם הגונים ממנו. ולזה צריך שיהיה למודו, ללמד וללמד וללמד וללמד וללמד וללמד עם תלמידו, ויהי כאלו עשאו לחברו, וכאלו עשאו לדברי תורה. כמו שאמרנו רבותינו, זכרונם לברכה (סנהדרין צ"ט:): "כל המלמד בן חברו תורה, כאלו עשאו וכו', וכאלו עשאו לדברי תורה וכו'. וכשולמד בכונה זו, אפי' השם יתברך שומר אותו, שלא יהיו דבריו נכתבין בלשון הזכרון של התלמיד שאינו הגון, רק יהיו נשפחין ממנו.

ספר ליקוטי הלכות - הלכות יין נסך הלכה ד: "על מאמר רבנו, זכרונם לברכה, שאמר רבי שמעון לרבי עקיבא כשישב בתפיסה, רבי, למדני תורה וכו'. שעל ידי תלמיד שאינו הגון נענש בתפיסה, חס ושלום, כי כשממשיכין אורו יתברך למטה זהו בחינת תפיסה וכו', בחינת מלך אסור ברהטים וכו', אך כשממשיכין האור בקדשה כרצונו יתברך זה נחא מאד לה' יתברך, אבל כשממשיכין אור התורה לתלמיד שאינו הגון זהו בחינת תפיסה להאור, כביכול. ועל כן ענשו תפיסה, חס ושלום, וכנ"ל, עין שם כל זה היטב הינו כנ"ל, כי כשמגיע התורה לתלמיד שאינו הגון הוא מקבל אור התורה בתפיסת המחין הפגומים שלו ומצירו להפך. נמצא, שתופס אור ה' יתברך בעל כרחו, שזהו בחינת תפיסה משש..."

<sup>2</sup> אולי הוא רבי זעירא שמופיע בגמרא במכות לעיל.

ואמר ר' זירא שהוא דומה לזורק אבן למרקוליס... **כי הזורק אבן למרקוליס, הוא גורם שגם אחרים עובדים אותה**, כאשר רואה לפניו אבנים הרבה אצל המרקוליס, לכך הרואה אומר: מאחר שכמה בני אדם עובדים אותה, אם כן יש בעבודה זרה זאת ממש, לכך גם הוא יעבוד אותה. ודבר זה היה כוונת הזורקים אבן למרקוליס, כי אין ע"ז שניכר שעבדו אחרים אותה רק מרקוליס, שהיו עובדים אותה בזריקת אבנים, והיה האבן נשאר, עד שנעשה גל גדול. וכן הוא מי ששונה לתלמיד שאינו הגון, **גורם שאחרים ימשכו אחריו, כאשר יראו שיש בו תורה ונמשכו אחריו**.

6. לבוש יורה דעה רמז, ז:

שמעתי טעם למה דימהו לזורק אבן למרקוליס? לפי שכשאדם זורק אבן למרקוליס, הוא סובר שעושה מצווה - כדי לבזות העבודה זרה, והרי נמצא שעושה עבירה - שעבד עבודתה. הכי נמי כך הוא זה, שזה היה לומד עמו לשם מצווה, וסבר שיבזה את יצרו ויכופנו על ידי לימוד תורה שלומד עמו, **ונמצא אדרבה, שעושה עברה, דעל ידי לימודו התורה לזה - הוא פקר טפי, כיון שמחשבתו רעה**.

אי נמי, הזורק אבן למרקוליס, אינו יכול לחזור בו, כי מאי דהוה הוה זה עבודתה. ואפילו אם יחזור ויקחנו - אינו מועיל לו. **כך כשילמוד עם תלמיד שאינו הגון לא יוכל לחזור וליקחנה ממנו**.

המקורות להתיר:

7. אבות דרבי נתן, פרק שני:

והעמידו תלמידים הרבה - שב"ש אומרים: אל ישנה אדם אלא למי שהוא חכם ועניו וכן אבות ועשיר. וב"ה אומרים: **לכל אדם ישנה**, שהרבה פושעים היו בהם בישראל, ונתקברו לתלמוד תורה, ויצאו מהם צדיקים וחסידיים וכשרים.

8. ברכות כח.:

תנא; אותו היום **סלקוהו לשומר הפתח ונתנה להם רשות לתלמידים ליכנס**. שהיה **רבן גמליאל מכריז ואומר: כל תלמיד שאין תוכו כברו<sup>3</sup> - לא יכנס לבית המדרש**. ההוא יומא אתווספו כמה ספסלי. אמר רבי יוחנן: פליגי בה אבא יוסף בן דוסתאי ורבנן, חד אמר: אתוספו ארבע מאה ספסלי; וחד אמר: שבע מאה ספסלי. הוה קא חלשא דעתיה דרבן גמליאל, אמר: דלמא חס ושלום מנעתי תורה מישראל! אחזו ליה בחלמיה חצבי חיורי דמליין קטמא. **ולא היא, ההיא ליתובי דעתיה הוא דאחזו ליה**.

9. שבת לא.:

תנו רבנן: מעשה בנוכרי אחד שבא לפני שמאי. אמר לו: כמה תורות יש לכם? אמר לו: שתים, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. אמר לו: שבכתב אני מאמינך ושבעל פה איני מאמינך, גיירני **על מנת שתלמדני תורה שבכתב**. גער בו והוציאו בניזיפה. בא לפני הלל, גייריה. יומא קמא אמר ליה: א"ב ג"ד, למחר אפיך ליה. אמר ליה: והא אתמול לא אמרת לי הכי? אמר לו: לאו עלי דידי קא סמכת? דעל פה נמי סמוך עלי! שוב מעשה בנוכרי אחד שבא לפני שמאי. אמר לו: גיירני על **מנת שתלמדני כל התורה כולה כשאני עומד על רגל אחת**. דחפו באמת הבניין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: דעלך סני לחברך לא תעביד, זו היא כל התורה כולה ואידך פירושה הוא זיל גמור. שוב מעשה בנוכרי אחד שהיה עובר אחורי בית המדרש, ושמע קול סופר שהיה אומר "ואלה הבגדים אשר יעשו חושן ואפוד..." אמר: הללו למי? אמרו לו: לכהן גדול. אמר אותו נכרי בעצמו: אלך ואתגייר בשביל שישמוני כהן גדול! בא לפני שמאי, אמר ליה: גיירני על **מנת שתשימני כהן גדול!** דחפו באמת הבניין שבידו. בא לפני הלל, גייריה. אמר לו: כלום מעמידין מלך אלא מי שידוע טכסיסי מלכות? לך למוד טכסיסי מלכות. הלך וקרא, כיון שהגיע "והזר הקרב יומת" אמר ליה: מקרא זה על מי נאמר? אמר לו: אפילו על דוד מלך ישראל. נשא אותו גר קל וחומר בעצמו: ומה ישראל שנקראו בניים למקום ומתוך אהבה שאהבם קרא להם "בני בכורי ישראל" כתיב עליהם: "והזר הקרב יומת" גר הקל שבא במקלו ובתרמילו על אחת כמה וכמה. בא לפני שמאי, אמר לו: כלום ראוי אני להיות כהן גדול?! והלא כתיב בתורה "והזר הקרב יומת"?! בא לפני הלל, אמר לו: ענוותן הלל, ינוחו לך ברכות על ראשך שהקרבתי תחת כנפי השכינה. לימים נדווגו שלשתן למקום אחד. **אמרו: קפדנותו של שמאי בקשה לטורדנו מן העולם, ענוותנותו של הלל קרבנו תחת כנפי השכינה**.

10. מדרש רבה איכה הקדמה, פסקה ב:

ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' שמואל ברבי יצחק אמר: מצינו שוויתר הקב"ה על עבודת כוכבים ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים ולא ויתר על **מאסה של תורה**, שנאמר: "על מה אבדה הארץ?" על עבודת כוכבים ועל גילוי עריות ועל שפיכות דמים אין כתיב כאן, אלא: "על עזבם את תורתך".

ר' הונא ור' ירמיה בשם ר' חייא בר אבא אמרי: כתיב: (ירמיה טז) "ואותי עזבו ואת תורתך לא שמרו" - הלוואי אותי עזבו ותורתך שמרו, **מתוך שהיו מתעסקין בה - המאור שבה היה מהזירן למוטב**.

רב הונא אמר: למוד תורה אע"פ שלא לשמה, שמתוך שלא לשמה בא לשמה.

11. סנהדרין קז.:

תנו רבנן: **לעולם תהא שמאל דוחה וימין מקרבת**. לא כאלישע שדחפו לגחזי בשתי ידיים, ולא כיהושע בן פרחיא שדחפו לישו הנוצרי בשתי ידיו... יהושע בן פרחיה מאי היא? כדקטלינהו ינאי מלכא לרבנן, אזל יהושע בן פרחיה וישו לאלכסנדריא של מצרים. כי הוה שלמא שלח ליה שמעון בן שטח: מיני ירושלים עיר הקדש ליכי אלכסנדריא של מצרים: אחותי, בעלי שרוי בתוכך ואנכי יושבת שוממה. קם אתא ואתרמי ליה ההוא אושפיזא, עבדו ליה יקרא טובא. אמר: כמה יפה אכסניא זו. **אמר ליה: רבי, עינייה טרוטות. אמר ליה: רשע! בכך אתה עוסק?** אפיק ארבע מאה שיפורי ושמתיה. אתא לקמיה כמה זימנין, אמר ליה: קבלן! לא הוי קא משגח ביה. יומא חד הוה קא קרי קריאת שמע, אתא לקמיה. סבר לקבולי, אחוי ליה בידיה. הוא סבר: מידחא דחי לי. אזל זקף לבינתא והשתחוה לה. אמר ליה: הדר בך! אמר ליה: כך מקובלני ממך: כל החוטא ומחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. ואמר מר: **ישו כישף והסית והדיח את ישראל**.

<sup>3</sup> מהרש"א: תוכו כברו היינו שעוסק בתורה ואין לו יראת שמים.

## הסברים:

12. כיוון א. לקט יושר (תלמיד תרוה"ד) חלק ב (יו"ד) עמוד לט ענין ב: ושאלתי לו: קטן שהולך בדרך לא טובה, כגון משכב זכר ועובר על לאו לא תגנוב, אם מותר ללמדו תורה? ואמר הן. ועייין חולין "כל השונה לתלמיד שאינו הגון"?... **ואפשר דקטן שאני.**  
א"נ **אליבא דב"ה** במס' אדר"נ ב, ט דסברי: לכל אדם ישנה, שהרבה פושעים היו בהם בישראל ונתקרבו לת"ת ויצאו מהם צדיקים חסידים וכשרים.

13. כיוון ב. מגן אבות לרשב"ץ על אבות א, א: "והעמידו תלמידים הרבה" - שלא כדעת בית שמאי... וכן היה אומר רבן גמליאל... אבל בית הלל אומרים מלמדים לכל אדם... ומה שאמרו "השונה לתלמיד שאינו הגון..." **זה הוא בתלמיד שמעשיו מקולקלים וסאנו שמענייה, אבל סתם בני אדם - אין צריך לבדוק אחריהם.**

14. רמב"ם הלכות תלמוד תורה פרק ד הלכה א (וכ"כ טור יו"ד רמ"ו ובשו"ע שם סעי' ז):  
אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו, או לתם, אבל אם היה הולך בדרך לא טובה - מחזירין אותו למוטב ומנהיגין אותו בדרך ישרה ובודקין אותו **כך מכניסין אותו לבית המדרש ומלמדין אותו.** אמרו חכמים: כל השונה לתלמיד שאינו הגון כאילו זרק אבן למרקוליס...

15. שו"ת דברי יציב חלק יו"ד סימן קל"ז את אבות דר"נ:  
והיה אפשר לומר **שרק ללמדו אסור ביחד עם תלמידים אחרים**, ומזה מיירי בפרק תפילת השחר דנקט "ביהמ"ד", וה"נ מיירי הך דתלמיד שאינו הגון, שאפשר שיזיק לתלמידים אחרים, והוא כהדא דהספר חסידים ס' קפ"ט מוטב לגרש את האחד לתקנת האחרים הטובים עיי"ש. **משא"כ ללמדו לבדו - אפשר דשרי** ובכה"ג איירי באדר"נ.

16. כיוון ג. ערוך השולחן יורה דעה רמו, כא:<sup>4</sup>  
וצ"ל דהעניין כן הוא דהטעם שאין מלמדין לאינו הגון משום דילמוד שלא לשמה. וקשה הא קיי"ל דלעולם ילמוד אף שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה?  
אמנם רבותינו בעלי התוס' בפסחים (נ: ד"ה וקאן) חילקו בין מאמר זה לבין מה שאמרו שם ד"הלומד שלא לשמה - נוח לו שלא נברא, וחילקו בין לומד שלא לשמה אלא **לשם איזו פנייה** - דבזה מותר דבמשך הזמן יבא לשמה, ובין לומד **לקנתר** - דבזה נוח לו שלא נברא.  
וצ"ל גם כאן כן דזה שאין תוכו כברו יכול להיות שילמוד לשם איזו פנייה. ותלמיד שאינו הגון הוא הלומד לקנתר או להוציא דברי תורה לעניינים אחרים. ומ"מ היה להם להטור והשו"ע לבאר, וצ"ע.

17. שו"ת קול מבשר ב, יז (- ללמד תורה לרבנים רפורמים להסמכה לרבנות):<sup>5</sup>  
ומה שהביא השואל ראה מתשובת הרא"ם ס' נ"ז שהתיר ללמד את הקראים, זה אינו כלום, שהרי הרא"ם שם שנה ושילש את התנאי להיתר דווקא אם הם מקבלים עליהם לשמור את מועדי ה' המקודשים ושלא יזלזלו בכבוד חכמינו ז"ל, מה שאינו כן בנ"ד באלה המתעדתים להיות רבנים רפורמים...  
ועיין תשובת רדב"ז ח"ב סוף ס' תשצ"ו שכתב: "ולעניין ללמד לקראים תורה ומקרא וטעמים (ר"ל נגינות פסקי הטעמים) - מותר, אבל משנה ותלמוד אסור - אם לא יקבל עליו דברי חברות. כי אחר שילמוד - ילעיג ויתלוצץ על דבריהם, כי מי שאינו מאמין במקבלי הקבלה איך יקבל דבריו? הרי אינו לומד אלא לקנתר ולסתור דבריהם" ע"כ דבריו הקדושים. ובקובץ תשובות הרמב"ם ס' תנ"ג כתב שאע"פ שמותר ללמד לנכרי דיני שבע מצוות בני נח, אבל אינו מותר דבר מזה לישמעאלים, לפי שהם יאמינו שתורה זו אינה מן השמים וכו' עיי"ש. וידוע כי הרפורמים כופרים בתורה שבע"פ ואין מאמינים בתורה מן השמים.

18. כיוון ד. שו"ת יחל ישראל סימן ב:  
הנה ראשית דבר יש לבאר מה הכוונה בהגדרה "תלמיד הגון נאה במעשיו", ומה הכוונה למי ש"הולך בדרך לא טובה". שהרי לכאורה אי אפשר לומר שהכוונה היא שאינו שומר מצוות התורה, דאדרבה בוודאי צריך ללמדו תורה והתלמוד מביא לידי מעשה... לכן נראה שכוונת הרמב"ם היא למי שאינו בעל מידות טובות וישרות<sup>6</sup>... והנה הוסיף הרמב"ם על התלמיד ההגון וכתב שמלמדים גם לתלמיד "תם", ועתה יש לבאר מהי כוונת הרמב"ם בהגדרה זו... כן נראה שגם כאן כוונת הרמב"ם היא למי שאינו חריף לרמות. וע"פ דרכנו הדברים מבוארים (שאינו פוער בין חכמתו למעשיו). דהנה יש לעיין עוד במה שכתב הרמב"ם שאין מלמדים תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו, ומה היא כפילות הלשון הגון ונאה במעשיו. וי"ל דהגון היינו שכך היא מידתו באמת, ונאה במעשיו היינו שהנהגתו היא גם נכונה...

19. כיוון ה. שו"ע הרב, הלכות ת"ת קונטרס אחרון פרק ד הערה א:  
הא דאין מלמדין לתלמיד שאינו הגון, יש לומר דהרב אינו צריך להכניס את עצמו לבית הספק, שמא לא יחזור בו נמצא זורק אבן למרקוליס, אבל הוא עצמו חייב להכניס את עצמו, דמה יפסיד? ואף ששגגות נעשים כזדונות, אין הפסדו שקול כנגד שכרו, אם יזכה ויסור למוטב. ואם לא יזכה - דמו בראשו, ו"הלעיטהו לרשע וימות".

<sup>4</sup> עיין לקמן גם בדרך השם.

<sup>5</sup> וכן בשו"ת יחל ישראל סימן ב: "העולה מפסקי ההלכות הוא, שאע"פ שבוודאי צריך ללמד תורה לכולם לקרובם ליהדות ולהחזירם בתשובה, מ"מ אין לפרוץ הגדרות ללמד תורה במקומות ובמוסדות חינוך שחרתו על דגלם עקירת הדת כמו רפורמים וכו"ב, שע"י כך יש מתן הכשר למקומות אלו. אבל בארצנו, שבה רוב הציבור מתאים להגדרת "תינוק שנישבה" יש לעשות כל מאמץ, בהתאם לכללים שכתבנו, ו"להחזירם בתשובה ולמשכם בדברי שלום עד שיחזרו לאיתן התורה" (לשון הרמב"ם בהל"מ מ"מ שם). ובוודאי שהדרך לקרובם היא לפתוח להם בדברי התורה, וכלשון המדרש (בפתיחתא לאיכה רבתי, וראה גם בירושלמי בנדרים א, ז), הלואי אותי עזבו ותורתי שמרו שהמאור שבה מחזירם למוטב. וכפי שכתב בתשובות ר' אליהו מזרחי (גבי הקראים, ס' נז, ועיין גם בתשובות הרדב"ז ח"ב ס' תשצ"ו), ואיך יחזרו לאיתן התורה אם לא יודיעו להם טעמי התורה."

<sup>6</sup> וכן במאירי באבות שם [בד"ה המאמר הב']: "ולא ידקדקו יותר מדאי שלא להושיב בפניהם אלא בעלי תריסין אלא יסבירו פנים לכל הבא לפנייהם וכו', ולא אמרו שלא ישנה אדם לתלמיד שאינו הגון אלא במי שמידותיו מגונות, אבל בסתם אף שאינו ידוע שהוא כשר ויר"ש שפיר דמי."

ואחר כך אמר "הוי כל צמא לכו למים" - נדרש בגמרא (תענית ז) על תלמיד שאינו הגון, דלהגון כתיב "לקראת צמא התיו מים". ואף דאיתא (חולין קלג.) כל השונה לתלמיד שאינו הגון נופל בגיהנם וכו' כזורק אבן וכו' **מכל מקום להתלמיד עצמו אמר, שאף שאינו הגון עוד** ויוכל לומר שטוב שלא ילמוד וכמו דאיתא בספרים הקדושים שיוכל להוסיף עוד כוח בקליפות חס ושלום וכמו שנאמר: "ולרשע אמר - להים מה לך לספר חוקי". מכל מקום אמר "כל צמא" **שיש לו רק חשק לדברי תורה, אף שאין לבו מזוכך עוד, נאמר לו: "לכו למים"**. ועל זה כתיב: "אם רעב שונאך", היינו שהיצר הרע רוצה להיות לו יניקה מהקדושה ועל ידי זה מפתה לאדם לפעמים לעסוק בתורה כמו שאיתא בספרים הקדושים, אף על פי כן "האכילהו לחם" - מלחמה של תורה, "כי גחלים אתה חותה על ראשו" - שסוף כל סוף לא יבצע מחשבתו, כי "המאור שבה יחזירו למוטב".

21. כיוון ו. שו"ת הרמב"ם סימן תנה:<sup>7</sup>

הנהו תרי מימריא בעוסק בתורה לשמה ושלא לשמה לא קשיין אהדדי, שמתרוויהו שמעינן שאין ראוי לעסוק אלא לשמה, ולשמה הוא העיקר, ולא נצטוונו אלא לעסוק בה לשמה, והעוסק שלא לשמה ראוי לו שלא נברא. ואעפ"כ טוב הוא לעסוק בה **שלא לשמה, מאם שלא יעסוק בה כל עיקר**. שזה שעסק בה שלא כהוגן, הואיל ועסק בה מתוך שלא לשמה - יבוא לשמה.

## 22. דרך השם לרמח"ל ח"ד, ב, ה-ז:

אך התנאים הצריכים להתלוות לתלמוד הנה הם, **היראה** - בתלמוד עצמו, ו**תיקון המעשה** - בכל עת... אבל **אם תנאי זה יחסר ממנו, לא תמשך ההארה על ידו**, ולא יהיו דבריו אלא כשאר כל הדיבורים האנושיים, הגיונו - כקורא איגרת, ומחשבותיו - כחושב בדברי העולם. ואדרבא, **לאשמה תחשב לו, שקרב אל הקודש בלי מורא**, ומקל ראשו לפני בוראו, עודו מדבר לפניו ומתעסק בקדושתו ית'... ואעפ"כ רז גדול גילו לנו החכמים ז"ל, שאילו לא היו הרשעים עוזבים את תלמוד התורה, סוף שהיו חוזרים למוטב. כי אע"פ שאין בכוחם להמשיך שום המשך מלפניו ית' כמ"ש, **כבר דברי התורה בעצמם מקודשים ועומדים מצד עצמם**, עד שבהתמיד העוסק בהם יגיע מהם פעם אחר פעם קצת התעוררות, וכמו דמות הארה קטנה שבקטנות, אל העוסק בהם, **שסוף סוף תגבר עליו ותחזירהו למוטב**. והוא מה שכתבו ז"ל: "הלוואי אותי עזבו ותורת שמו שהמאור שבה מחזירן למוטב".<sup>8</sup>

ואמנם פשוט הוא שאין הדברים אמורים במי שיתעסק בה **דרך שחוק והיתול**, או **לגלות בה פנים שלא כהלכה**, אלא שיתעסק בה לפחות **כמי שמתעסק בשאר החכמות**.

## 23. תוספות יבמות קט::

רעה אחר רעה תבא למקבלי גרים - אמר ר"י דהיינו היכא שמשאין אותן להתגייר או שמקבלין אותן מיד, אבל **אם הן מתאמצין להתגייר - יש לנו לקבלם**. שהרי מציונו שנענשו אברהם יצחק ויעקב שלא קבלו לתנינע שבאתה להתגייר והלכה והיתה פילגש לאליפז בן עשו ונפק מינה עמלק דצערניהו לישראל כדאמרין בהגדת חלק (סנהדרין טז:). וגם יהושע קיבל רחב הזונה, ונעמה ורות המואביה. ובריש פרק במה מדליקין (שבת לא.) שגיייר הלל אותו שאמר גיירני על מנת שתשימני כ"ג אותו דעל מנת שתלמדני כל התורה כולה ואע"פ שלא היו מתאמצין להתגייר, **יודע היה הלל בהן שסופם להיות גרים גמורים**, כמו שעשה לבסוף.

כמה כללים:

1. צריך **להדגיש לחברה הדתית** שנפגשת עם תופעה זו, שלמרות שיש כאן לימוד תורה - תופעה זו היא **כפירה**. שהרי באמת דרך נחמדה ומושכת להיות קשור לכל מסורת ישראל, להיות יהודי תרבותי וידען, אך לא מחויב לשום הנהגה מעשית הלכתית וגם לא דתית. ללא קבלת סמכות הז"ל או -לוהים. לימוד משותף יכול להיות טוב, רק במידה שלא מטשטשים את ההבדלים ונותנים לזה "לגיטימציה". לכן יש להדגיש לציבור בשפה ברורה, אנו לא באים ללמוד או ללמד משום שאנו רואים גם בדרך חיים זו - חילונות המתחברת למסורת היהודית" - דרך חיים לגיטימית. אנו מתייחסים לתהליך זה **כמי שנמצא באמצע הדרך**. בתהליך של תשובה. "המאור שבה".
2. המאור שבא יחזירם למוטב **בתנאי שישאור אור**, ולא שהוא נהפך לחושך. אם לוקחים פסוקים ומפרשים אותם **נגד כל רוח מסורת ישראל** - זה **עקירה של התורה**. לא משמעותי ש"לומדים תורה" אלא **שלומדים את הערכים היהודיים האמיתיים**. לא הטקסט הוא הקדוש, אלא הרוח שבתוכו. ס"ת שכתבו מין נשרף עם אזכרותיו.
3. לכן גם המלמד צריך ללמד את מה שלפניו ע"פ מסורת ישראל, מתוך יראת שמים וקדושה. הם באים לשמוע אותך כפי שאתה - אדם שמחויב למסורת. לא לפגוע בערכים יהודיים כדי לשווק את התורה להמונים. כמובן שיש לבחור נושאים ללמידה המתאימים לשומעים.
4. כמו שאומר התוס' על הלל, צריך **"עין טובה"**, לחדור ולראות את הצד הטוב, שישנה התעוררות וחשק לתורה בכלל ישראל, לזהות היכן המקומות ששם החשק חיובי ושואף לקודש ולהגיע לשם. "ענוותנותו של הלל". הענווה קשורה ליכולת לראות העתיד כבר עתה. **לרדת לפרוטנציאל, ולנסות לממשו**.
5. אין להפיץ תורה או ללמד לאנשים **כשישתמשו בכך לרועץ** - לנגח ולפגוע בתורה. וזהו בחינת "תלמיד שאינו הגון".

<sup>7</sup> וכן צדקת הצדיק קס"ו: "כשהאדם מקבל על עצמו עול תורה ונכנס תחת עבודת השם יתברך, צריך קבלה בלב והסכמה גמורה לעזוב כל חמדות עולם הזה המתנגדים לרצון השם יתברך, ולא לאחוז בזה וגם מזה אל ינח ידו, שאז זה וזה לא עלתה. ועל זה נאמר (יומא עב:): "לא זכה - נעשית לו סם המוות", כי "גם תורה אין לו" (יבמות קט:). וכדרך שנאמר בעשו (בראשית כח,ח): "וירא עשו כי רעות נבות כנען... אחות נביות על נשיו", ואמר ז"ל (בראשית רבה סוף פרשה סז,ג): "כוב על כוב" עיין שם. והיינו מאחר שלא גירש הראשונות, רק כמבקש לצאת ידי יצחק גם כן וליקח גם שלא מבנות כנען, אבל מכל מקום החזיק גם הראשונות - לכך **נהפכה לו גם זה לרועץ**. ומכל מקום נאמר בתורה "אנכי" קודם ל"לא יהיה לך" כי אצל בני ישראל, **ודאי מ"אנכי" יבוא ל"לא יהיה לך"** וסופו לרחק, וכמו שאמר (פסחים נ:): "לעולם יעסוק וכו' שלא לשמה שמתוך" וכו'. והתוס' הקשה מה שמצינו בכמה מקומות שכל העוסק שלא לשמה נוח וכו' ושנהפכה וכו' ולא זכה נעשית וכו'. אבל **באמת שניהם אמת** וכל העוסק וכו' **אף על פי שיודע דשלא לשמה נוח וכו' ונעשית וכו' - מכל מקום הוא מקבל על עצמו כל זה**, כי חשקה נפשו בתורה. ומה יעשה אם אין לבו שלם ומנוקה מכל רע ופניות וחמדות עולם הזה עדיין? באהבתה של תורה ישנה, ואף על פי שיודע הסכנה והרע שבתוכה, מכל מקום: "לעולם יעסוק וכו'" ויקבל על עצמו כל זה, לפי "שמתוך וכו'" ואז ישוב הכל לטוב.

<sup>8</sup> עיין צדקת הצדיק נ"ט שמפרש המאור שבה על הלומדים לשמה, שמציל מהחטא. ואעפ"כ מפרש כרמח"ל שגם בשלא לשמה יש תיקון לנפש שמעלהו ללשמה - ע"ש.

6. יש להפריד בין פסיקת הלכה, לבין דרשות, אמונה, השקפה ומוסר. בפסיקת הלכה צריך להישאר שמרניים ע"פ כללי ההלכה והמסורת. צריך להנך לקבלת סמכות בתחום ההלכתי. בפסיקה יש היררכיה. משה, אהרן, נדב ואביהוא, זקנים וכו'. אבל בלימוד – כתר תורה מונחת בקרן זווית...  
7. לגדול בשיעור קומתנו. כשיש התעניינות לתורה, אם אנו מתעלים בשיעור קומה מלא, הרי שיאמרו "רק עם חכם ונבון".

## מיד שאינו הגון